

Олександр Гончаров (м. Київ)

Бібліографічні та історіографічні огляди на шпальтах часопису «Краєзнавство» (1927–2017)

У статті розглядається висвітлення бібліографічної та історіографічної тематики на шпальтах часопису «Краєзнавство». Особлива увага приділяється періоду виходу журналу з часу його відновлення у 1993 році й до сьогодні. Автор доходить висновку, що на шпальтах часопису упродовж його 90-річного існування знайшли відображення практично всі важливі питання розвитку краєзнавчого руху в Україні та краєзнавства як наукової галузі. Керівництво краєзнавчого руху, редколегія журналу приділяли певну увагу бібліографічній та історіографічній тематиці і вона посіла доволі вагоме місце серед матеріалів часопису. Шляхом об'єднання схожих за тематикою рубрик у групи, аналізуються бібліографічні та історіографічні огляди, які містяться в журналі. Обґрунтовується потреба збільшення на сторінках журналу на сучасному етапі питомої ваги узагальнюючих оглядів, які стосуються бібліографії та історіографії країв і населених пунктів. Висловлюється необхідність подальшого фахового аналізу змісту часопису «Краєзнавство» на предмет його впливу на розвиток краєзнавчого руху в Україні та краєзнавства як наукової галузі.

Ключові слова: краєзнавство, часопис «Краєзнавство», бібліографія, історіографія, огляди.

Oleksandr Honcharov

Bibliographic and Historiographical Overviews in the Journal “Krayeznavstvo”(Local Lore Researches) (1927-2017)

The article reveals bibliographic and historiographical themes tackled on the pages of the journal «Krayeznavstvo» (Local Lore Researches). Special focus is put on the period of publication of the journal, since its renewal in 1993 and by this day. The author concludes that during the 90-year publication of the journal almost all hot issues of the local history movement development in Ukraine and local history as a scientific branch were reflected therein. The executive group of the local history movement, the editors of the journal paid great attention to the bibliographic and historiographical themes and it has taken the weighty place among the published material. The bibliographic and historiographical overviews of the journal are analyzed according to the themes by combining the similar journal sections into thematic groups. The author substantiates the necessity to increase the specific weight of the general overviews concerning bibliography and historiography of the regions and settlements in the journal. There is also expressed the necessity of further professional analysis of the journal content for the subject of its influence on the development of local history movement in Ukraine and local history as a scientific branch.

Key words: local history, Krayeznavstvo (Local Lore Research) journal, bibliography, historiography, overviews.

Александр Гончаров

Библиографические и историографические обзоры на страницах журнала «Краеведение» (1927–2017)

В статье рассматривается освещение библиографической и историографической тематики на страницах журнала «Краеведение». Особенное внимание уделено периоду со времени возобновления выхода журнала в 1993 году и по сей день. Автор приходит к выводу, что на страницах журнала в течение его 90-летнего существования нашли отображение практически все важные вопросы развития краеведческого движения в Украине и краеведения как научной отрасли. Руководство краеведческим движением, редакционная коллегия журнала уделяла определенное внимание библиографической и историографической тематике и она занимает довольно весомое место среди материалов журнала.

Путем объединения похожих за тематикой рубрик в группы, анализируются библиографические и историографические обзоры, которые имеют место в журнале. Обосновывается потребность увеличения на страницах журнала на современном этапе удельного веса обобщающих обзоров, которые относятся к библиографии и историографии краев и населенных пунктов. Высказывается необходимость дальнейшего научного анализа содержания журнала «Краеведение» на предмет его влияния на развитие краеведческого движения в Украине и краеведения как научной отрасли.

Ключевые слова: краеведение, журнал «Краеведение», библиография, историография, обзоры.

Питання краєзнавчої бібліографії та історіографії були актуальні для розвитку краєзнавчого руху, краєзнавства як науки в минулому, залишаються такими й сьогодні. Якщо у 20-ті роки минулого століття їх актуальність зумовлювалася недостатньою розвиненістю бібліотечної інфраструктури (в ті роки небагато бібліотек мали друковані каталоги, у яких було відображено краєзнавчі матеріали)¹, незначною матеріальною спроможністю тогочасного краєзнавця і, як наслідок, слабкою обізнаністю краєзнавців-аматорів з літературою², то нині, коли з тих пір минуло вже майже століття, набагато зросла кількість краєзнавчої літератури та, відповідно, обсяг фактографічного матеріалу, який вкрай складно освоїти³. Значна роль у висвітленні бібліографічних та історіографічних аспектів краєзнавчої тематики має належати друкованому органу Національної спілки краєзнавців України (далі – НСКУ) – часопису «Краєзнавство», якому в цьому році виповнилося 90 років з часу заснування. У зв'язку з цим важливо простежити, яким чином краєзнавча бібліографічна та історіографічна проблематика представлена на шпальтах журналу, який внесок у розвиток цих

наукових напрямів зробила НСКУ та її друкований орган. Дослідження цієї тематики спроможне також поглибити розуміння низки науково-методологічних і організаційних проблем сучасного краєзнавства.

Журналу «Краєзнавство» у вітчизняній історіографії присвячена вже досить значна література: низка праць висвітлює вихід і тематику журналу у 1920-х – на початку 1930-х років⁴. Декілька статей присвячено аналізу майже всього періоду його існування, правда, з акцентом на відновлений журнал й висвітлюють переважно період 1993–2013 рр.⁵ Ґрунтовне висвітлення отримав перший період виходу журналу (1927–1930), в літературі досить добре проаналізовано його зміст, в тому числі й проблеми краєзнавчої бібліографії, які нас цікавлять. Стосовно другого періоду (1993–2017), то він лише в наш час стає об'єктом історіографічного аналізу. З переліченої літератури, що висвітлює цей період, варто відзначити статтю Д. Бровендера, у якій досліджено передісторію відновлення часопису, проаналізовано його структуру, редакційний та авторський склад, з'ясована пріоритетна проблематика, проведені

¹ Ярошик В. Краєзнавча бібліографія Харківщини / Валентина Ярошик // Краєзнавство. – 1995. – № 1–4. – С. 11.

² Козаченко А. Бібліотека початкуючого краєзнавця / А. Козаченко // Краєзнавство. – 1927. – № 1. – С. 32.

³ Верменич Я. В. Локальна історія як науковий напрям: традиції й інновації / Я. В. Верменич. – К.: Інститут історії України НАН України, 2012. – С. 116.

⁴ Бездрабко В. Методико-теоретичні проблеми на сторінках часопису «Краєзнавство» (1927–1930 рр.) / Валентина Бездрабко // Краєзнавство. – 1995. – № 1–4. – С. 16–18; *Її ж.* Часопис «Краєзнавство» та краєзнавча справа в Україні (кінець 1920-х – початок 1930-х рр.): Монографія. / В. В. Бездрабко. – К.: Кам'янець-Подільський: ПП. Мошак М. І., 2005. – 224 с.; *Її ж.* Історико-соціологічний аналіз діяльності Українського комітету краєзнавства та часопису «Краєзнавство» / В. В. Бездрабко // Краєзнавство. – 2006. – № 1–4. – С. 29; *Її ж.* Часопис «Краєзнавство» 1920–1930-х рр.: ювілейні роздуми / Валентина Бездрабко // Краєзнавство. – 2012. – № 2. – С. 6–22; Рябокобила О. О. Проблеми краєзнавства в журналі «Краєзнавство» (20–30-ті роки) / О. О. Рябокобила // Краєзнавство. – 2002. – № 1–4. – С. 22–24; Кашаба О. Часопис «Краєзнавство» як популяризатор краєзнавчого руху в Україні (1927–1930 рр.) / Ольга Кашаба // Там само. – С. 22–27; та ін.

⁵ Савчук В. О. Журнал «Краєзнавство» як феномен краєзнавчого руху в Україні / В. О. Савчук // Краєзнавство. – 2002. – № 1–4. – С. 25–26; Реєнт О. Хронограф краєзнавчого руху / Олександр Реєнт // Краєзнавство. – 2012. – № 2. – С. 5; *Його ж.* Часопис «Краєзнавство» на шляху оновлення / Олександр Реєнт, Лев Баженов, Олег Бажан // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 5–7; Бровендер Д. Часопис «Краєзнавство» у розбудові історичного краєзнавства в Україні: до 20-ї річниці діяльності (1993–2013 рр.) / Денис Бровендер // Там само. – С. 8–21.

кількісні підрахунки щодо функціонування журналу. Привертає увагу здійснений автором статті аналіз рубрикації часопису. Схожі за тематикою рубрики об'єднані у групи, що буде корисним і для нашого дослідження, окреслено проблематику рубрик, яку поділено на шість предметних блоків. Проте обсяг і завдання статті не дали авторові змоги ґрунтовніше проаналізувати проблематику журналу в цей період, зокрема й те, яким чином на шпальтах видання представлена бібліографічна та історіографічна тематика.

Українська краєзнавча бібліографія у 1920-і роки переживає піднесення⁶. У зв'язку з поширенням краєзнавства значно зросли краєзнавчі фонди багатьох бібліотек⁷. Значну увагу питанням бібліографії приділяв й засновник журналу «Краєзнавство» Український комітет краєзнавства (далі – УКК), розуміючи «...всю вагу заведення систематичної краєзнавчої бібліографії на Україні, як вихідного пункту краєзнавчої роботи...»⁸. Уже в першому числі журналу 1927 року було запроваджено для висвітлення цієї тематики окремий відділ (рубрику) «Бібліографія», в якому передбачалося публікувати «статті з питань організації краєзнавчої бібліографії по наших українських об'єднаннях, огляди та рецензії на книжки та статті з поля краєзнавства взагалі, його методики зокрема та краєзнавчих праць, розроблених в прикладанні до певного краю»⁹. УКК поставив перед товариствами й кореспондентами завдання розпочати бібліографічну роботу¹⁰. А. Козаченко опублікував методичну статтю про організацію бібліографічної роботи в краєзнавчих осеред-

ках¹¹. Протягом виходу часопису у 1920-х роках в кінці майже кожного номера вміщувалась реклама, де зазначались відділи журналу з короткою анотацією їх змісту, в тому числі й відділ «Бібліографія» – «подає зразкові бібліотечки, рекомендовані списки краєзнавчої літератури, огляд літературних новин краєзнавчих».

Однак, попри те, що у планах роботи Українського комітету краєзнавства з 1928 року незмінно значилися заходи методично виваженої бібліографічної роботи краєзнавців «в центрі і на місцях», а з цією метою – створення бібліографічного бюро при Комітеті (нереалізований проект)¹², УКК й, відповідно, редколегія журналу широко розгорнути бібліографічну роботу, очевидно, не спромоглися. Як зазначалося у звіті Українського комітету краєзнавства на 1 січня 1929 року: «У справі методичного керування Комітетом досі не вдалося налагодити систематичної роботи методичних і бібліографічних комісій.... тільки поодинокі товариства почали цю роботу систематично»¹³. У зазначений період у часописі цій тематиці присвячено лише декілька публікацій¹⁴. Статті А. Козаченка і Д. Зайцева мали методичний характер, спрямовані на початкуючих краєзнавців й відповідали планам Комітету «розпочати видання популярної бібліотечки краєзнавця»¹⁵. В них вміщено перелік найнеобхідніших у краєзнавчій роботі книг, які стосувалися вивчення виробничих відносин, природи краю, що, як небезпідставно вважають науковці, свідчить про загальну скепованість Комітету краєзнавства щодо пріоритетів у краєзнавчій роботі та його бажання бачити

⁶ Бездрабко В. В. Історико-соціологічний аналіз діяльності Українського комітету краєзнавства та часопису «Краєзнавство» / В. В. Бездрабко // Краєзнавство. – 2006. – № 1–4. – С. 28.

⁷ Ярошик В. Краєзнавча бібліографія Харківщини / Валентина Ярошик // Краєзнавство. – 1995. – № 1–4. – С. 11.

⁸ Козаченко А. Краєзнавча бібліографія / А. Козаченко // Краєзнавство. – 1927. – № 1. – С. 32.

⁹ Там само.

¹⁰ Лист до краєзнавчих організацій про бібліографічну роботу // Краєзнавство. – 1928. – № 1. – С. 30; Звіт Українського Комітету Краєзнавства // Краєзнавство. – 1928. – № 6–10. – С. 94, 95.

¹¹ Козаченко А. Організація бібліографічної роботи в краєзнавчих осередках / А. Козаченко // Краєзнавство. – 1927. – № 3. – С. 11–15.

¹² Бездрабко В. В. Історико-соціологічний аналіз діяльності Українського комітету краєзнавства та часопису «Краєзнавство» / В. В. Бездрабко // Краєзнавство. – 2006. – № 1–4. – С. 29.

¹³ Звіт Українського Комітету Краєзнавства // Краєзнавство. – 1928. – № 6–10. – С. 92, 94.

¹⁴ Козаченко А. Бібліотека початкуючого краєзнавця / А. Козаченко // Краєзнавство. – 1927. – № 1. – С. 32–34; Ялі С. До справи вивчення грецького населення на Україні / С. Ялі // Краєзнавство. – 1927. – № 2. – С. 30–32; Зайцев Д. Бібліотека краєзнавця-натураліста / Д. Зайцев // Краєзнавство. – 1928. – № 6–10. – С. 83–87.

¹⁵ План роботи УКК на 1928/1929 р. // Краєзнавство. – 1928. – № 6–10. – С. 96.

географічний складник у краєзнавчому русі домінуючим¹⁶. У відділі «Бібліографія», де опублікована стаття Д.Зайцева, містяться також дві рецензії – на книгу та журнал природничого напрямку. Публікація С. Ялі відображала більшою мірою історичний напрям, стосувалася літератури про грецьке населення на теренах України, проте також підпорядкована політичній меті: «...сприяти та полегшити проведення низки заходів, що їх намічено національною політикою Радянської влади в галузі піднесення економічного та культурного розвитку грецької національності»¹⁷. З новими книгами, журналами, статтями, що видані, або готувалися до друку, зусиллями наукових краєзнавчих товариств та їх членів знайомлять читача матеріали деяких чисел часопису, розміщені в рубриці «Життя краєзнавчих організацій»¹⁸.

З відродженням часопису «Краєзнавство» у 1993 році бібліографічна тематика на його сторінках отримала продовження й була присутня в багатьох рубриках, які можна об'єднати тематично. Передусім це коло таких рубрик: «Краєзнавці», «Видатні краєзнавці», «Краєзнавство в

особах», «Освітнянське краєзнавство в особах», «Регіональна історія в особах», «In memoriam». Так, у 1993–1994 роках часопис під рубрикою «Краєзнавці» продовжив публікацію біографічних даних та відомостей про доробок вітчизняних краєзнавців, започаткованих редакцією журналу «Пам'ятки України» 1988 року – «Біобібліографічний словник краєзнавців України»¹⁹. У 1995 році ця рубрика називалась «Видатні краєзнавці», де вміщено публікації про життя та діяльність, науковий доробок таких відомих постатей, як Микола Сумцов та Степан Рудницький²⁰. У 1999 р., 2000–2001 рр. рубрика мала назву «Краєзнавство в особах». У 2002–2003 рр., та у 2005 р. – «Регіональна історія в особах». З 2008 р. рубрика повертається до попередньої назви – «Краєзнавство в особах». У такій редакції вона існує й сьогодні. За цей час тут опубліковано велику кількість матеріалів про науковців, краєзнавців з висвітленням їх наукового доробку. Це передусім нариси про видатних представників науки минулого та їх внесок у краєзнавство²¹, відомих науковців-краєзнавців,

¹⁶ Бездрабко В. В. Історико-соціологічний аналіз діяльності Українського комітету краєзнавства та часопису «Краєзнавство» / В. В. Бездрабко // Краєзнавство. – 2006. – № 1–4. – С. 29.

¹⁷ Ялі С. Вказ. праця. – С. 30.

¹⁸ Краєзнавство. – 1927. – № 1. – С. 24–31; Краєзнавство. – 1928. – № 2–3. – С. 46–56; Краєзнавство. – 1928. – № 6–10. – С. 69–82.

¹⁹ Біобібліографічний словник краєзнавців України // Краєзнавство. – 1993. – № 1. – С. 20–22; Краєзнавство. – 1994. – № 1–2. – С. 17–19.

²⁰ Савченко Г. Академік Микола Сумцов – історик Харкова / Ганна Савченко // Краєзнавство. – 1995. – № 1–4. – С. 39–41; Черномаз П. Батько української географії. Степан Рудницький і наукове життя Харкова (1926–1933 рр.) / Павло Черномаз // Там само. – С. 42–45.

²¹ Денисенко О. Григорій Павлуцький та його внесок у пам'яткоохоронну справу / Олена Денисенко // Краєзнавство. – 1999. – № 1–4. – С. 115–118; Денисенко Г. Краєзнавчі нотатки Сергія Єфремова / Галина Денисенко, Олена Денисенко // Краєзнавство. – 2000. – № 1–2. – С. 59–64; Завальнюк О. М. Д. І. Дорошенко: 75 днів у Кам'янці-Подільському / О. М. Завальнюк // Краєзнавство. – 2001. – № 1–4. – С. 145–148; Клименко Н. Історико-краєзнавча спадщина Івана Крип'якевича / Нінель Клименко // Краєзнавство. – 2010. – № 1–2. – С. 157–164; Алексашкіна Л. Внесок історика Д. І. Яворницького в дослідження та збереження пам'яток козацької доби / Людмила Алексашкіна // Краєзнавство. – 2010. – № 4. – С. 45–55; Шаповал Л. Микола Сумцов та його народознавчі студії / Лариса Шаповал // Краєзнавство. – 2011. – № 2. – С. 191–197; Коляда І. Науково-культурницька та громадська діяльність П. П. Чубинського (за матеріалами спогадів сучасників) / Ігор Коляда // Краєзнавство. – 2012. – № 1. – С. 66–73; Рябчикова Ф. Організація краєзнавчих досліджень у науковому доробку В. Кравченка (1920–1931 рр.) / Фаїна Рябчикова // Краєзнавство. – 2012. – № 2. – С. 87–94; Карамзіна Н. Дослідник старожитностей Півдня України: Віктор Іванович Гошкевич (1860–1928) / Наталія Карамзіна // Краєзнавство. – 2013. – № 3. – С. 61–64; Шевченко М. Краєзнавчі дослідження академіка Костянтина Григоровича Воблого / Марія Шевченко // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 81–85; Левченко В. Валентин Іванович Селінов (1876–1946): теоретик, практик та організатор краєзнавства / Валерій Левченко // Краєзнавство. – 2014. – № 3–4. – С. 35–45; Робак І. Валентин Отамановський як один з фундаторів сучасного вітчизняного краєзнавства / Ігор Робак // Там само. – С. 46–55; Дмитрук С. Київ у житті та діяльності Олександра Янати / Світлана Дмитрук // Краєзнавство. – 2015. – № 3–4. – С. 145–151; та ін.

пам'яткознавців сучасної доби²², у тому числі й тих, які зробили значний внесок у розвиток сучасного краєзнавчого руху, очолювали чи очолюють обласні організації Національної спілки краєзнавців України²³. Декілька таких матеріалів було вміщено в рубриці «Освітнянське краєзнавство в особах» у спеціальному випуску журналу, який містив частину матеріалів XII Всеукраїнської наукової історико-краєзнавчої конференції «Освітнянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи», присвяченої 200-річчю від дня народження українських просвітителів І. Вагилевича та М. Шашкевича (6–7 жовтня 2011 р., м. Івано-Франківськ)²⁴. Рубрика «Краєзнавство в особах» містить також багато матеріалів про менш відомих краєзнавців, музеєзнавців тощо, які своєю щоденною копіткою працею роблять значний внесок у розвиток краєзнавства.

Близькими за тематикою до рубрики «Краєзнавство в особах» є матеріали рубрики «In memoriam», яка запроваджена з 2012 року і містить інформацію про науковців-краєзнавців, що пішли з життя. Загалом цих матеріалів у рубриці нараховується 16. Серед них є невеличкі за обсягом некрологи, але майже половина (7 подач) – повноцінні статті з висвітленням життєвого шляху і наукового краєзнавчого доробку (бібліографії) як відомих науковців, так і дослідників рідного краю, для яких краєзнавство було покликом душі, і які зробили свій посильний внесок у розвиток цієї галузі²⁵. Попередницею цієї рубрики можна вважати рубрику «Пам'яті краєзнавця», що зустрічається один раз в журналі за 2003 рік, де вміщена стаття С. Винокура про науковий доробок Б. Тимощука²⁶ та повідомлення про відхід у вічність П. Тронька²⁷.

²² Швидько Г. К. Професор І. Ф. Ковальова і розвиток археологічних досліджень Степового Подніпров'я / Г. К. Швидько // Краєзнавство. – 2003. – № 1–4. – С. 124–126; Пінчук Ю. Краєзнавство в творчості українського історика Федора Павловича Шевченка (1914–1995) / Юрій Пінчук, Світлана Батуріна // Краєзнавство. – 2008. – № 1–4. – С. 102–108; Подкур Р. Юрій Данилюк: людина, вчений, учитель / Роман Подкур // Там само. – С. 112–118; Савченко Г. Неспокій краєзнавчої душі (До 75-річчя Дмитра Малакова) / Григорій Савченко // Краєзнавство. – 2012. – № 3. – С. 92–101; Лазуренко В. Штрихи до портрета черкаського історика і краєзнавця Миколи Бушина / Валентин Лазуренко // Краєзнавство. – 2013. – № 3. – С. 65–73; Демиденко Т. Вірність як життєва позиція: Олександр Петрович Єрмак / Тетяна Демиденко // Краєзнавство. – 2013. – № 4. – С. 86–97; Делеган М. «Волають шедеври сивої давнини...» (до 90-річчя Степана Юрійовича Пруниці / Михайло Делеган, Василь Делеган // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 65–68; Гринів О. За плугом на перелогах історії (до 75-річчя з дня народження Володимира Качкана) / Олег Гринів // Краєзнавство. – 2015. – № 3–4. – С. 155–159; Забарний О. До нових горизонтів пізнання (Григорій Васильович Самойленко) / Олександр Забарний // Краєзнавство. – 2017. – № 1–2. – С. 105–113; та ін.

²³ Грузька Л. Микола Юхимович Костриця – педагог, вчений-географ, організатор краєзнавчого руху в Україні / Лариса Грузька, Валерій Косенко // Краєзнавство. – 2012. – № 4. – С. 104–113; Кочергін І. Швидько Ганна Кирилівна: історик, краєзнавець, педагог / Ігор Кочергін // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 69–75; Маньковська Р. Очільник прикарпатського краєзнавства (до 60-річчя від дня народження Михайла Косила) / Руслана Маньковська // Краєзнавство. – 2015. – № 3–4. – С. 152–154.

²⁴ Кот Н. Краєзнавець, вчений, педагог (Геннадій Васильович Бондаренко) / Наталія Кот, Галина Романчук // Краєзнавство. – 2011. – № 3. – С. 124–128; Вовчук Л. 30 років на краєзнавчій ниві Миколаївщини (нарис до біографії Петра Микитовича Тригуба) / Людмила Вовчук // Там само. – С. 128–132.

²⁵ Жам О. Вшанування пам'яті фундатора Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав» М. І. Сікорського / Олена Жам, Наталія Ткаченко // Краєзнавство. – 2012. – № 3. – С. 216–220; Скавронський П. Пам'яті лауреата премії імені Дмитра Яворницького – М. Ю. Костриці / Павло Скавронський // Краєзнавство. – 2014. – № 2. – С. 203–210; Демченко Т. Світлої пам'яті краєзнавця Івана Городиця / Тамара Демченко, Петро Рябченко // Там само. – С. 212–213; Скавронський П. Для нас горить його свіча... (Світлій пам'яті члена Національної спілки краєзнавців України Володимира Федоровича Шинкарука / Павло Скавронський // Краєзнавство. – 2014. – № 3–4. – С. 181–192; Гончаров О. Краєзнавство було покликом його душі (Віктор Соколов) / Олександр Гончаров, Андрій Петровський, Святослав Куций // Краєзнавство. – 2015. – № 3–4. – С. 323–327; Делеган М. Василь Васильович Пагіря: краєзнавець і журналіст / Михайло Делеган // Краєзнавство. – 2017. – № 1–2. – С. 281–283; Михайлуца М. Петро Микитович Тригуб – краєзнавець з Миколаївської «Могилянки» / Михайло Михайлуца // Там само. – С. 284–288;

²⁶ Винокур С. І. Археолог і краєзнавець Б. О. Тимошук / С. І. Винокур // Краєзнавство. – 2003. – № 1–4. – С. 192–195.

²⁷ З життя пішов Великий Українець (пам'яті Петра Тронька) // Краєзнавство. – 2011. – № 4. – С. 5.

Значну бібліографічну та історіографічну інформацію містить наступне коло близьких за тематикою рубрик: «Книжкова полиця», «На книжкову полицю», «Бібліотечне краєзнавство», «Огляди» («Огляди та інформація»).

Рубрика «Книжкова полиця» започаткована у 1995 році. Спецвипуск журналу «Краєзнавство» цього року (№ 1–4), підготовлений творчим колективом Харківської обласної організації Всеукраїнської спілки краєзнавців й присвячений 70-річчю Українського комітету краєзнавства, був особливо багатим на бібліографію регіону. Частина цього матеріалу містилася в рубриці «Книжкова полиця»²⁸. Крім того, завідувачка відділу україніки Харківської державної наукової бібліотеки Валентина Ярошик опублікувала в рубриці «Хто ми?» статтю про розвиток краєзнавчої бібліографії в регіоні²⁹. Рубрика «Книжкова полиця» була продовжена в числах журналу за 1999 р., де, окрім рецензії на краєзнавчу працю, вміщено коротку бібліографію доробку краєзнавців України за 1997–1999 рр., складену першим заступником головного редактора журналу А. Ситником, та інформацію О. Котоній про захисти кандидатських дисертацій з історичного краєзнавства у першій половині 1998 року³⁰. Останні дві публікації є, на жаль, одиничними, такі оглядові матеріали в наступних випусках журналу більше не публікувалися. Хоча вони були б корисними науковцям, краєзнавцям. У 2000 році рубрика називалась «На книжкову полицю». У журналі за цей рік

слід відзначити статтю С. Парпалій про історико-краєзнавчі бібліографічні видання ОУНБУ у 80–90-ті роки минулого століття³¹. У 2001 р. ця рубрика містила лише рецензії на наукові праці. Рецензії, окрім інформації про наукові заходи тощо, вміщувалися іноді також у рубриці «Краєзнавче життя в Україні» (2002–2006).

У журналі за 2001 рік лише один раз зустрічається рубрика «Бібліотечне краєзнавство», яка містила декілька статей з історії розвитку краєзнавчого напрямку в бібліотеках деяких регіонів, проблем реформування бібліотек³².

Значну бібліографічну та історіографічну інформацію містить найбільша рубрика цього кола – «Огляди», яка започаткована у 2008 році й існує донині. 2009 року вона називалась «Огляди та інформація». В рубриці публікуються рецензії на окремі праці краєзнавчого характеру, або ж, рідше, огляди низки праць, присвячених певному краю чи населеному пункту, пам'ятці тощо. На другому аспекті зупинимося докладніше.

З самого початку виходу рубрики в ній вміщено рецензію С. Зозулі на серію «Біобібліографія кримознавства», в межах якої впродовж лише чотирьох років (2004–2007) вийшло 10 книг. С. Зозуля акцентував увагу на спільних рисах першої «десятки» серії, особливостях, загальних авторських і редакторських досягненнях тощо. В кінці огляду подано перелік 10-ти книг цієї серії з відповідним бібліографічним описом³³. Огляди, присвячені кримознавчій тематиці, присутні й на шпальтах наступних чисел журналу³⁴.

²⁸ Творчий доробок краєзнавців Харківщини // Краєзнавство. – 1995 – № 1–4. – С. 87; Бібліографічні покажчики та каталоги Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Короленка // Там само. – С. 88.

²⁹ Ярошик В. Краєзнавча бібліографія Харківщини / Валентина Ярошик // Краєзнавство. – 1995. – № 1–4. – С. 9–12.

³⁰ Ситник А. Творчий доробок краєзнавців України (коротка бібліографія 1997–1999 рр.) / Анатолій Ситник // Краєзнавство. – 1999. – № 1–4. – С. 163–166; Котоній О. Захисти кандидатських дисертацій з історичного краєзнавства / Ольга Котоній // Там само. – С. 167.

³¹ Парпалій С. Історико-краєзнавчі бібліографічні видання обласних універсальних наукових бібліотек України в 1980–90-х рр. ХХ ст. як джерельна база краєзнавчих досліджень / Світлана Парпалій // Краєзнавство. – 2000. – № 1–2. – С. 252–255.

³² Карван С. Л. Бібліотечне краєзнавство на Хмельниччині (До 100-річчя заснування державної обласної універсальної наукової бібліотеки ім. М. Островського) / С. Л. Карван, Н. М. Синиця // Краєзнавство. – 2000. – № 1–2. – С. 76–77; Євтушенко А. В. З історії фонду видань з мистецтва Центральної наукової бібліотеки Харківського університету / А. В. Євтушенко // Там само. – С. 78–81; Слободянюк П. Я. Бібліотеки: проблеми реформації / П. Я. Слободянюк // Там само. – С. 82–83.

³³ Зозуля С. Десять книг унікальної краєзнавчої серії «Біобібліографія кримознавства» / Сергій Зозуля // Краєзнавство. – 2008. – № 1–4. – С. 213–215.

³⁴ Урсу Д. Енциклопедія кримознавства / Дмитро Урсу // Краєзнавство. – 2009. – № 1–2. – С. 236–238. Рец. на кн.: Непомнящий А. А. Подвижники Крымведения: В 2-х т. – Симферополь, 2008. – Т. 2: TAURICA ORIENTALIA. – 600 с. – (Биобиблиография крымведения; Вып. 12); Рент О. Путівник із кримського краєзнавства 20-х років минулого століття / Олександр Рент // Краєзнавство. – 2011. – № 2. – С. 338–339.

Ведучи мову про бібліографію Криму, принагідно потрібно назвати й статтю Н. Назарчук про розвиток історико-краєзнавчої бібліографії Криму у 20–30-ті роки ХХ століття, розміщену в рубриці «Кримознавство в системі української історичної науки»³⁵. Таким чином, у часописі представлена бібліографія Криму, яка охоплює основні періоди дослідження цього краю.

У рубриці «Огляди» містяться огляди сучасної літератури з історії й інших країв, підготовлені, зокрема, головами обласних організацій НСКУ. Привертає увагу стаття Г. Бондаренка – голови Волинської обласної організації НСКУ, в якій представлено огляд літератури з етнографії краю за 1991–2008 роки – понад 200 позицій історико-етнографічних праць, що стосується Західної Волині та Волинського Полісся. Літературу зібрано за окремими напрямками етнографічних досліджень у краї, висвітлено діяльність окремих закладів і дослідників³⁶. В огляді І. Кочергіна – голови Дніпропетровської обласної організації НСКУ – йдеться про два наукові краєзнавчі збірники, які видають Дніпропетровський національний університет та Національний гірничий університет. У «Джерелах та літературі» до огляду подано перелік з бібліографічним описом 13 наукових збірників, які вийшли на той час³⁷.

У рубриці також мають місце огляди-рецензії на низку праць з історії районів і міст різних регіонів. Це, зокрема, огляд сучасної літератури, здійснений Г. Бондаренком про населені пункти Волині³⁸, рецензія Н. Кузіної про нові видання з історії міста Суми³⁹, матеріал О. Линник – голов-

ного бібліографа відділу краєзнавчої літератури та бібліографії Сумської обласної універсальної наукової бібліотеки про серію біобібліографічних покажчиків регіону – «Краєзнавці Сумщини». В кінці огляду – список 21 покажчика⁴⁰. Статті-рецензії на праці з історії й сьогодення міст зустрічаються і в інших рубриках, зокрема в рубриці «Краєзнавче життя в Україні»⁴¹.

З оглядів-рецензій про села, які розміщені в рубриці «Огляди» потрібно відзначити рецензію М. Дмитренка на книги В. Мовчана, І. Нерубайського та В. Олійника про село Криві Коліна Тальнівського району на Черкащині та про родоводи. Ці дослідження є значним внеском у вивчення історії краю, відродження традицій, патріотичного виховання, родинознавства, турботу про природу й екологію душі. Не випадково автор рецензії називає цю велику за обсягом працю в двох томах енциклопедією одного села, перлиною українського краєзнавства⁴². Рецензія М. Дмитренка вирізняється тим, що автор, перед тим як перейти до аналізу праць про Криві Коліна, робить огляд низки помітних досліджень історії конкретних сіл і містечок, зазначаючи, що краєзнавча тематика в Україні особливо актуалізована в останні десятиліття.

Ведучи мову про огляд літератури про міста і села, що містить рубрика «Огляди», доцільно принагідно сказати про інформацію щодо методичних напрацювань працівників Національної історичної бібліотеки України (далі – НІБУ)⁴³ та Державної наукової архітектурно-будівельної бібліотеки імені В. Г. Заболотного (далі –

³⁵ Назарчук Т. Розвиток історико-краєзнавчої бібліографії в Криму (20–30-ті роки ХХ століття) / Тетяна Назарчук // Краєзнавство. – 2009. – № 3–4. – С. 103–110.

³⁶ Бондаренко Г. Історико-етнографічний огляд літератури за 1991–2008 рр. (Волинська область) / Геннадій Бондаренко // Краєзнавство. – 2009. – № 3–4. – С. 294–311.

³⁷ Кочергін І. Наукові краєзнавчі видання Дніпропетровщини / Ігор Кочергін // Краєзнавство. – 2009. – № 3–4. – С. 312–314.

³⁸ Бондаренко Г. Історико-бібліографічний огляд літератури до історії населених пунктів і районів Волинської області (2009–2012 рр.) / Геннадій Бондаренко // Краєзнавство. – 2015. – № 3–4. – С. 303–311.

³⁹ Кузіна Н. Популяризація краєзнавства: нові видання з історії міста Суми / Наталія Кузіна // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 219–221.

⁴⁰ Линник О. Провідники історичної пам'яті: до 20-річчя серії «Краєзнавці Сумщини» / Олена Линник // Краєзнавство. – 2015. – № 2. – С. 312–314.

⁴¹ Баженов Л. В. Корисне багатомне видання з історії й сьогодення місцевого самоврядування на Хмельниччині / Лев Баженов // Краєзнавство. – 2006. – № 1–4. – С. 189–191.

⁴² Дмитренко М. Енциклопедична перлина українського краєзнавства / Микола Дмитренко // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 221–224.

⁴³ Чеховська І. База даних з історії міст і сіл України: вчора, сьогодні, завтра / Інна Чеховська // Краєзнавство. – 2012. – № 4. – С. 27–31; *Її ж.* Путівник по мережевих краєзнавчих ресурсах ОУНБ України на сайті Національної історичної бібліотеки України / Інна Чеховська // Краєзнавство. – 2016. – № 3–4. – С. 297–301.

ДНАББ)⁴⁴, розміщену в рубриках «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення» та «Наукова інформація». В цих публікаціях йдеться про електронну базу даних з історії міст і сіл України, яку створює НІБУ, про путівник по мережевих краєзнавчих ресурсах ОУНБ України на сайті цієї ж бібліотеки та соціально-бібліотечний проект «Історія малих міст України» ДНАББ, який успішно завершено і 16–17 листопада 2017 року презентовано широкій громадськості. У результаті реалізації проекту було підготовлено 25 бібліографічних покажчиків «Історія малих міст України», матеріали яких базуються на фондах ДНАББ. Покажчики групуються за адміністративно-територіальним принципом (областями). У виданнях вміщено бібліографічну інформацію про всі малі міста України. Бібліографія супроводжується короткою історичною довідкою про місто та відповідним ілюстративним матеріалом⁴⁵. Аналізуючи бібліографічну тематику в журналі «Краєзнавство», варто зазначити, що в рубриці «Огляди», а також у рубриці «Літопис українського краєзнавства», зустрічаються публікації присвячені питанням розвитку бібліотечного краєзнавства. До них належать стаття-ре-

цензія В. Кисельової в рубриці «Огляди» на навчальний посібник І. Міляскевич «Історія формування краєзнавчих бібліографічних ресурсів в Україні» (2013)⁴⁶, де рецензент відзначає важливість краєзнавчих бібліографічних ресурсів, що вже давно назріла потреба в окремій узагальнюючій праці про історію виникнення, розвитку та функціонування КБР й вітає вихід у світ відповідного навчального посібника як своєчасну подію, та стаття В. Прокопчука про сутність та перспективи бібліотечного краєзнавства в рубриці «Літопис українського краєзнавства»⁴⁷.

Краєзнавча історіографія представлена у багатьох рубриках журналу, передусім у рубриці «Літопис українського краєзнавства», яка започаткована 1993 року, тобто з часу відродження журналу, й існує до сьогодні і може слугувати прикладом постійної рубрики. Вона є однією з найбільших за обсягом матеріалу, містить велику кількість статей історіографічного характеру, або які наближаються до цієї тематики. Так, серію статей, переважно в першій половині 2000-х років, присвячено історико-краєзнавчим студіям та розвитку краєзнавчого руху в Україні у 20–30-ті роки ХХ ст. з огляду на актуальність цієї тематики⁴⁸.

⁴⁴ *Мироненко Д.* Бібліотечний проект «Історія малих міст України» / Дмитро Мироненко // *Краєзнавство*. – 2012. – № 2. – С. 65–68; *Войцехівська Г.* Архітектурно-будівельне краєзнавство на прикладі реалізації соціально-бібліотечного проекту «Історія малих міст України» / Галина Войцехівська, Олена Жидецька // *Краєзнавство*. – 2013. – № 2. – С. 27–29.

⁴⁵ Форум «Малі міста України» – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://dnabb.org/modules.php?name=Pages&go=page&pid=1185>

⁴⁶ *Кисельова В.* Новий посібник з історії становлення та розвитку краєзнавчої бібліографії в Україні / Валентина Кисельова // *Краєзнавство*. – 2014. – № 1. – С. 225–226.

⁴⁷ *Прокопчук В.* Бібліотечне краєзнавство: сутність та перспективи (на прикладі наукової бібліотеки Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка) / Віктор Прокопчук // *Краєзнавство*. – 2012. – № 4. – С. 15–21.

⁴⁸ *Коцук В. П.* Огляд історико-краєзнавчих досліджень 1920-х рр. / В. П. Коцук // *Краєзнавство*. – 1999. – № 1–4. – С. 102–104; *Савчук В.* Український комітет краєзнавства на рубежі 20–30-х рр. ХХ ст. / Віктор Савчук // *Краєзнавство*. – 2000. – № 1–2. – С. 50–57; *Його ж.* Зауваги до дискусії про становлення організаційних структур краєзнавчого руху України середини 20-х рр. ХХ ст. / В. О. Савчук // *Краєзнавство*. – 2001. – № 1–4. – С. 37–41; *Його ж.* Еволюція державної політики щодо краєзнавчого руху України у 20–30-х рр. ХХ ст. / В. О. Савчук // *Краєзнавство*. – 2005. – № 1–4. – С. 18–20; *Його ж.* Українське краєзнавство у підручниках і підручних книгах 1920-х – 1930-х рр.: регіональний аспект / Віктор Савчук // *Краєзнавство*. – 2010. – № 1–2. – С. 105–112; *Бездрабко В. В.* Історіографічні спостереження за розвитком краєзнавства (1920–1930) / В. В. Бездрабко // *Краєзнавство*. – 2002. – № 1–4. – С. 16–21; *Її ж.* Історико-екологічні студії в краєзнавстві 1920–1930-х рр. / В. В. Бездрабко // *Краєзнавство*. – 2005. – № 1–4. – С. 21–30; *Прокопчук В. С.* Український комітет краєзнавства на етапі становлення (1925–1929) рр. ХХ ст. / В. С. Прокопчук // *Краєзнавство*. – 2005. – № 1–4. – С. 51–57; *Його ж.* Від «зоряності» – до занепаду: українське краєзнавство кінця 20-х – початку 30-х років ХХ ст. / В. С. Прокопчук // *Краєзнавство*. – 2006. – № 1–4. – С. 40–44; *Куделко С.* Теоретико-методологічна дискусія з питань історичного краєзнавства в 20-ті – на початку 30-х років ХХ ст. / Сергій Куделко, Ольга Кашаба // *Краєзнавство*. – 2009. – № 3–4. – С. 21–27; *Тронько П.* Український комітет краєзнавства: історія становлення й наслідки діяльності / Петро Тронько, Віктор Прокопчук // *Краєзнавство*. – 2010. – № 1–2. – С. 76–95; *Гончаров О.* Науковий потенціал краєзнавства: ретроспективний погляд, сучасний стан та шляхи підвищення ефективності / Олександр Гончаров // *Краєзнавство*. – 2015. – № 1–2. – С. 129–143; та ін.

Низка статей висвітлює історію краєзнавчих досліджень та розвитку краєзнавчого руху в регіонах України в XIX – на початку XX ст.⁴⁹, у 20–30-х роках XX ст.⁵⁰, у XX столітті⁵¹ та за весь період дослідження регіону⁵². Поодинокі статті з історії дослідження регіонів містяться і в деяких інших рубриках, зокрема, стаття М. Красикова про історію вивчення Слобідського краю в рубриці «До витоків»⁵³, Т. Місостова про роль громадськості у розвитку історичного краєзнавства на Харківщині в рубриці «Регіональні історико-краєзнавчі дослідження»⁵⁴, О. Марченко в

рубриці «Огляди», де простежено розвиток наукової розробки питання історико-етнографічної специфіки району Степового Побужжя від часу первинного накопичення фактажу до сучасного етапу⁵⁵.

У рубриках «Літопис українського краєзнавства», «Національна спілка краєзнавців України: панорама сучасного життя», «Краєзнавче життя в Україні» та ін. значне висвітлення отримали питання розвитку краєзнавчого руху в сучасний період⁵⁶. Окрім цього, на шпальтах часопису регулярно друкуються ма-

⁴⁹ Григор'єва Т. Дослідження пам'яток київської старовини на початку XIX століття / Тетяна Григор'єва // Краєзнавство. – 2000. – № 1–2. – С. 45–49; Непомнящий А. А. Початок наукового вивчення Криму / А. А. Непомнящий // Краєзнавство. – 2003. – № 1–4. – С. 50–57; Каушлієв Г. Краєзнавчі студії вітчизняних мандрівників в Криму (30–50-і рр. XIX ст.) / Геннадій Каушлієв // Краєзнавство. – 2011. – № 2. – С. 6–13; Тельвак В. Польське історичне товариство та розвиток краєзнавчого руху в Галичині наприкінці XIX – на початку XX століття / Віталій Тельвак, Вікторія Тельвак // Краєзнавство. – 2012. – № 2. – С. 29–35; та ін.

⁵⁰ Прокопчук В. С. Історичне краєзнавство у Волинському воєводстві (1921–1939 рр.) / В. С. Прокопчук // Краєзнавство. – 2003. – № 1–4. – С. 33–41; Його ж. Основні фактори активізації краєзнавчого руху на Правобережній Україні в 20-ті роки XX ст. / Віктор Прокопчук // Краєзнавство. – 2009. – № 3–4. – С. 6–15; Савчук В. О. Краєзнавство Поділля в історії краєзнавчого руху України 20–30-х рр. XX ст. / В. О. Савчук // Краєзнавство. – 2003. – № 1–4. – С. 42–47; Ткаченко В. Внесок громадських об'єднань Чернігівщини у розвиток історико-краєзнавчих досліджень 1920–1930-х років / Володимир Ткаченко // Краєзнавство. – 2009. – № 1–2. – С. 30–38.

⁵¹ Год Б. Історико-краєзнавчі дослідження на Полтавщині в XX столітті / Борис Год, Василь Лобурець // Краєзнавство. – 1999. – № 1–4. – С. 95–102; Турченко Г. Ф. Історична регіоналістика і краєзнавство в контексті національної історії (південноукраїнський аспект) / Г. Ф. Турченко // Краєзнавство. – 2006. – № 1–4. – С. 50–57; Присяжнюк О. Систематизація краєзнавчих матеріалів в Одеській області в 60–80-х роках XX ст. / Олексій Присяжнюк // Краєзнавство. – 2009. – № 3–4. – С. 28–34; Костриця М. Краєзнавча діяльність української діаспори у вивченні Волині / Микола Костриця // Краєзнавство. – 2011. – № 1. – С. 5–14; Гуменюк Т. Історичне краєзнавство в західних областях УРСР (перша половина 1950-х – 80-ті рр. XX ст. : історіографія проблеми / Тетяна Гуменюк // Краєзнавство. – 2012. – № 1. – С. 33–39; Голик Р. Краєзнавство та етнокультурне життя Самбірщини першої третини XX ст. / Роман Голик // Краєзнавство. – 2012. – № 4. – С. 5–15; Щербина Н. Історико-краєзнавчі дослідження на Одещині у другій половині XX століття: тенденції та напрями / Надія Щербина // Краєзнавство. – 2017. – № 1–2. – С. 25–37; Баженов Л. Події української національно-визвольної революції 1648–1657 років на Поділлі та Південно-Східній Волині в історико-краєзнавчих дослідженнях другої половини XX століття / Л. Баженов // Краєзнавство. – 1999. – № 1–4. – С. 58–64 (у ювілейній рубриці «Тії слави козацької вовік не забудем (До 350-річчя Української національно-визвольної революції»).

⁵² Савчук В. Краєзнавство Поділля XIX – XX століть / Віктор Савчук // Краєзнавство. – 1999. – № 1–4. – С. 89–94; Коваленко О. Головні етапи розвитку історичного краєзнавства на Чернігово-Сіверщині / Олександр Коваленко // Краєзнавство. – 2000. – № 1–2. – С. 39–45; Лях Р. Д. Історичне краєзнавство Донеччини / Р. Д. Лях, В. Ф. Павлухіна // Краєзнавство. – 2001. – № 1–4. – С. 47–52; Пащук І. Г. Краєзнавство на Рівненщині / І. Г. Пащук // Там само. – С. 53–55.

⁵³ Красииков М. З історії вивчення Слобожанщини / Михайло Красииков // Краєзнавство. – 1995. – № 1–4. – С. 19–25.

⁵⁴ Місостов Т. Ю. Роль громадськості у розвитку історичного краєзнавства на Харківщині (кінець XIX – поч. XX ст.) / Т. Ю. Місостов // Краєзнавство. – 2003. – № 1–4. – С. 70–72.

⁵⁵ Марченко О. Історико-етнографічне вивчення Степового Побужжя як прикордонної та етноконтактної території: досвід та перспективи / Олена Марченко // Краєзнавство. – 2015. – № 2. – С. 29–302.

⁵⁶ Тронько П. Деякі проблеми розвитку краєзнавчого руху в Україні / Петро Тронько // Краєзнавство. – 1999. – № 1–4. – С. 81–84; Його ж. Краєзнавство на межі тисячоліть / Петро Тронько // Краєзнавство. –

теріали з'їздів, пленумів НСКУ, де знаходить відображення діяльність Спілки* та її регіональних організацій⁵⁷. У рубриці «Історія міст і сіл України: історико-теоретичні проблеми вивчення» («Історія населених пунктів у краєзнавчому русі України»), окрім статей, присвячених суто історії населених пунктів, деякі публікації мають історіографічний характер⁵⁸. У рубриці «Літопис українського краєзнавства»⁵⁹ та деяких інших – «До 150-річчя Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова», «Медичне краєзнавство: суть та науково-дослідницький потенціал»⁶⁰ низка

статей присвячена діяльності вищих навчальних закладів у галузі краєзнавства. Також у рубриці «Літопис українського краєзнавства» та інших («Кримознавство в системі української історичної науки», що є своєрідним регіональним поглибленням попередньої рубрики, «З краєзнавчої пошти», «Музейництво України: історія та проблеми сучасного розвитку», «Медичне краєзнавство: суть та науково-дослідницький потенціал», «Огляди») значна кількість статей присвячена діяльності наукових установ – центрів, музеїв, бібліотек тощо в дослідженні різноманітної краєзнавчої

2000. – № 1–2. – С. 8–19; *Кудряченко А. І.* Утвердження сучасної України та завдання розвитку краєзнавства / А. І. Кудряченко // *Краєзнавство*. – 2003. – № 1–4. – С. 18–22; *Кашаба О.* Феномен історичного краєзнавства в контексті розвитку історичної науки / Ольга Кашаба // *Краєзнавство*. – 2005. – № 1–4. – С. 31–34; *Реснт О.* Поступ українського краєзнавства / Олександр Реснт, Володимир Дмитрук // *Краєзнавство*. – 2015. – № 1–2. – С. 8–27; та ін.

*Автор не зупиняється на цьому аспекті діяльності НСКУ, оскільки аналіз матеріалів з'їздів, пленумів та інших заходів Спілки може бути предметом окремого історіографічного дослідження.

⁵⁷ *Войтенко В.* Краєзнавство Хмельниччини: пошуки і перспективи / Володимир Войтенко // *Краєзнавство*. – 1999. – № 1–4. – С. 104–107; *Костриця М. Ю.* Розвиток краєзнавства на Житомирщині в період становлення української державності (90-ті роки ХХ ст.) / М. Ю. Костриця, М. М. Костриця // *Краєзнавство*. – 1999. – № 1–4. – С. 107–111; *Прокопчук В. С.* Дунаєвецька районна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців: досвід, проблеми / В. С. Прокопчук // *Краєзнавство*. – 2001. – № 1–4. – С. 56–60; *Баженов Л. В.* Хмельницька обласна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців: здобутки, перспективи / Л. В. Баженов, Ю. І. Блажевич, О. В. Савчук // *Краєзнавство*. – 2003. – № 1–4. – С. 23–32; *Гальчак С. Д.* Краєзнавчий рух на Вінничині в умовах незалежності України / С. Д. Гальчак // *Краєзнавство*. – 2005. – № 1–4. – С. 58–64; *Бондаренко Г.* Волинська обласна організація Національної спілки краєзнавців України – 20 років / Геннадій Бондаренко // *Краєзнавство*. – 2010. – № 1–2. – С. 113–121; *Його ж.* 25 років Волинській обласній організації НСКУ / Геннадій Бондаренко, Анатолій Силуок, Анатолій Шваб // *Краєзнавство*. – 2015. – № 1–2. – С. 265–267; *Гончаров О.* Київська міська організація НСКУ – час зростання! / Олександр Гончаров, Володимир Дмитрук // *Краєзнавство*. – 2016. – № 1–2. – С. 231–244; та ін.

⁵⁸ *Склярченко Є. М.* Історія промислових підприємств Придніпров'я у дослідженнях / Є. М. Склярченко, О. Д. Братченко // *Краєзнавство*. – 2001. – С. 62–64; *Баюк В.* Археологічні дослідження Луцька (історія та сьогодення) / Віктор Баюк // *Краєзнавство*. – 2010. – № 1–2. – С. 123–129; *Крот В.* Історія Гадяча в творчості Михайла Грушевського / Володимир Крот // *Краєзнавство*. – 2013. – № 2. – С. 61–65.

⁵⁹ *Алексєєнко А.* Розвиток історичного краєзнавства у вищій школі в радянську добу: основні напрямки діяльності ВНЗ Харкова (1950-і–1980-і рр.) / Алла Алексєєнко // *Краєзнавство*. – 2008. – № 1–4. – С. 28–35; *Кашаба О.* Історико-краєзнавчі дослідження в Харківському університеті (кін. ХІХ – поч. ХХ ст.) / Ольга Кашаба // *Краєзнавство*. – 2009. – № 1–2. – С. 23–29; *Левченко В.* Краєзнавство в Одеському інституті народної освіти (1920–1930 рр.): становлення, напрями, традиції / Валерій Левченко // *Краєзнавство*. – 2011. – № 2. – С. 14–24; *Кочергін І.* Інститут гуманітарних проблем – осередок краєзнавчого руху на Придніпров'ї / Ігор Кочергін // *Краєзнавство*. – 2013. – № 2. – С. 15–19; та ін.

⁶⁰ *Коваль І.* Історіографічне осмислення історії Одеського університету: віхи, люди, тексти, підсумки / Ігор Коваль, Вадим Хмарський // *Краєзнавство*. – 2015. – № 1–2. – С. 89–98; *Коцур Н.* Дослідження в галузі гігієни – важлива складова розвитку науки в Новоросійському (Одеському) університеті (кінець ХІХ – початок ХХ століття) / Надія Коцур // Там само. – С. 99–105; *Товкун Л.* Внесок учених-гігієністів Одеського медичного інституту в розвиток гігієни в Україні (1921–1941) / Лідія Товкун // Там само. – С. 213–216.

тематики⁶¹. Низка статей рубрики «Літопис українського краєзнавства»⁶² та «Джерелознавчі та біографічні студії»⁶³ має джерелознавчий характер і віддзеркалює внесок періодичних видань у висвітлення краєзнавчої проблематики.

Історіографічний характер має частина статей у спеціальних ювілейних рубриках та у рубриці «Огляди». Вони містять аналіз науко-

вого доробку відомих вчених-краєзнавців⁶⁴.

Історіографічні студії різноманітних питань краєзнавства висвітлювалися, хоча й меншою мірою, і в інших рубриках. Проблеми вітчизняного пам'яткознавства, його краєзнавчий аспект представлені в рубриці «Вітчизняне пам'яткознавство та музеологія: традиції, досвід, перспективи»⁶⁵, «З краєзнавчої пошти»⁶⁶, «Церковно-історичне

⁶¹ *Верменич Я.* Історико-краєзнавчі дослідження в діяльності Південно-Західного відділу Російського географічного товариства (1973–1976 рр.) / Ярослав Верменич // Краєзнавство. – 1999. – № 1–4. – С. 84–89 та ін.; *Шевченко Л.* Краєзнавча діяльність Тимчасової комісії для розгляду давніх актів у другій половині XIX ст. / Лариса Шевченко // Краєзнавство. – 2000. – № 1–2. – С. 20–26; *Костриця М.* Товариство дослідників Волині крізь призму XX століття / Микола Костриця // Краєзнавство. – 2000. – № 1–2. – С. 26–30 та ін.; *Ярошик В. О.* Краєзнавчий напрямок роботи Харківської державної наукової бібліотеки ім. В. Г. Короленка / В. О. Ярошик // Краєзнавство. – 2003. – № 1–4. – С. 163–164; *Баженов Л. В.* Центр дослідження історії Поділля в Кам'янці-Подільському: 10 років поступу / Л. В. Баженов // Краєзнавство. – 2005. – № 1–4. – С. 35–39; *Щербина Н.* Роль державних культурно-освітніх закладів і архівних установ у розвитку історичного краєзнавства на Одещині у другій половині XX ст. / Надія Щербина // Краєзнавство. – 2008. – № 1–4. – С. 36–44; *Кавун М.* Внесок Катеринославської губернської вченої архівної комісії у розвиток історико-краєзнавчих досліджень Південної України / Максим Кавун // Краєзнавство. – 2013. – № 3. – С. 13–19; *Каліновський В.* Монастирі Криму в студіях духівництва Таврійської єпархії (XIX – перша чверть XX ст.) / Володимир Каліновський // Краєзнавство. – 2010. – № 1–2. – С. 143–148; *Беседіна Н.* Музейні заклади Полтавщини у другій половині 1950-х – 1980-х роках: основні напрями науково-дослідницької діяльності / Наталія Беседіна // Краєзнавство. – 2009. – № 1–2. – С. 111–119; *Стельмах І.* Кримські музеї природно-історичного профілю (кінець XIX – початок XXI ст.) / Ірина Стельмах // Краєзнавство. – 2010. – № 1–2. – С. 172–177; *Самойленко Н.* Відображення в історичній літературі діяльності медичних товариств на терені України в другій половині XIX – на початку XX ст. / Неля Самойленко // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 99–105; *Вергунов В.* Проблемно-краєзнавчий аспект у віковій діяльності Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки Національної академії аграрних наук України (до 15-річчя Інституту історії аграрної науки, освіти та техніки ННСГБ НААН) / Віктор Вергунов // Краєзнавство. – 2015. – № 2. – С. 257–271; та ін.

⁶² *Левченко Г.* Історико-краєзнавчі публікації на шпальтах «Одесского вестника» (1827–1894): напрями, періодизація, автори / Галина Левченко // Краєзнавство. – 2012. – № 2. – С. 36–44; *Левченко В.* Історико-наукові серіальні видання Одеси кінця XX – початку XXI століття в контексті розвитку краєзнавчих студій в Україні / Валерій Левченко, Галина Левченко, Едуард Петровський // Краєзнавство. – 2013. – № 2. – С. 5–14; *Його ж.* Ландшафт історичної науки крізь призму історії науково-серіальних видань Одеси (XIX – початок XX ст.) / Валерій Левченко, Галина Левченко, Едуард Петровський // Краєзнавство. – 2015. – № 1–2. – С. 144–155; *Конта Р.* «Записки НТШ» як джерело до історіографічного дослідження розвитку етнології в Науковому товаристві ім. Шевченка (кінець XX – початок XX ст.) / Ростислав Конта // Краєзнавство. – 2013. – № 3. – С. 5–12.

⁶³ *Мирончук А.* Історіографічна традиція Законодавчої комісії 1767–1768 на сторінках українського часопису «Киевская старина» (1882–1906) / Анатолій Мирончук // Краєзнавство. – 2014. – № 2. – С. 129–136.

⁶⁴ *Вербовий О.* Краєзнавча складова в науковій діяльності Василя Базилевича / Олексій Вербовий, Григорій Савченко // Краєзнавство. – 2013. – № 1. – С. 154–158; *Конта Р.* Регіонально-історичні дослідження М. Грушевського в історіографічних оцінках / Ростислав Конта // Краєзнавство. – 2016. – № 1–2. – С. 5–12; *Левченко В.* Михайло Грушевський як особистість і науковець: особливості рецепції у наукових колах Одеси наприкінці XIX – першої половини XX століття / Валерій Левченко // Краєзнавство. – 2016. – № 1–2. – С. 13–26; *Конта Р.* Краєзнавчі дослідження І. Франка: історіографічні інтерпретації / Ростислав Конта // Краєзнавство. – 2016. – № 3–4. – С. 17–25; *Левченко В.* Одеська рецептивна франкіана наприкінці XIX – на початку XXI ст.: періодизація, динаміка, особливості / Валерій Левченко, Галина Левченко // Краєзнавство. – 2016. – № 3–4. – С. 26–50; *Науменко Л.* Михайло Іванович Сікорський (1950–1991 рр.) в сучасних історичних студіях / Людмила Науменко // Краєзнавство. – 2014. – № 1. – С. 227–230; *Гончаров О.* Ювілейний збірник на пошану професора Анатолія Коцура / Олександр Гончаров // Краєзнавство. – 2014. – № 2. – С. 192–199; та ін.

⁶⁵ *Гаврилюк О.* Процес зародження пам'яткоохоронної діяльності в Україні (XIX – початок XX ст.) / Олександр Гаврилюк // Краєзнавство. – 2015. – № 3–4. – С. 234–239; та ін.

⁶⁶ *Бондаренко В. Г.* Археологія та пам'яткознавство Волині: історіографічний огляд (друга половина XX – початок XXI ст.) / В. Г. Бондаренко // Краєзнавство. – 2006. – № 1–4. – С. 150–157.

краєзнавство: витоки та сучасний дискурс»⁶⁷, «Історія України в світлі регіональних досліджень»⁶⁸. Крім статей краєзнавчого напрямку на шпальтах журналу трапляються й суто історіографічні праці, які присвячені більш загальним проблемам, що мають резонанс у суспільстві⁶⁹.

Огляд публікацій у часописі «Краєзнавство» дозволяє стверджувати, що керівництво краєзнавчого руху, редколегія журналу в різні часи його існування приділяли бібліографічній та історіографічній тематиці певну увагу і вона посіла доволі вагоме місце серед матеріалів часопису, враховуючи, зокрема, й те, що бібліографічна та історіографічна тематика не є для журналу визначальними.

Бібліографічна тематика була присутня на шпальтах часопису «Краєзнавство» більшою чи меншою мірою упродовж усього часу його існування. В період 1927–1930 рр. в окремих числах часопису у відділі (рубриці) «Бібліографія» публікувались бібліотечка початкуючого краєзнавця, рекомендовані списки краєзнавчої літератури, відомості про нову краєзнавчу літературу, підготовлену краєзнавчими організаціями, та поодинокі рецензії.

З часу відродження часопису у 1993 році й до сьогодні, бібліографічна тематика на його сторінках отримала продовження й розширення, містилася в багатьох рубриках, особливо в таких, як «Краєзнавство в особах» та «Огляди». Так, в рубриці «Краєзнавство в особах» опублікована велика кількість матеріалів як про відомих вчених минулого й сучасності та їх внесок у розвиток краєзнавства, так і про дослідників рідного краю, для яких краєзнавство є покликом душі і які своєю щоденною копіткою працею роблять значний внесок у розвиток цієї галузі. На шпальтах часопису також міститься інформація про розвиток краєз-

навчої бібліографії в деяких регіонах, про історико-краєзнавчі бібліографічні видання обласних універсальних наукових бібліотек України. Епізодично вміщувалась коротка бібліографія доробку краєзнавців України та інформація про захисти кандидатських дисертацій з історичного краєзнавства. Практику публікування таких оглядових матеріалів, мабуть, бажано було б відновити, вони були б корисними науковцям, краєзнавцям.

У рубриці «Огляди» публікуються переважно рецензії на окремі праці краєзнавчого характеру, або ж, рідше, огляди низки праць, присвячених певному краю чи населеному пункту, пам'ятці тощо, інформація про електронні бази даних з цієї тематики деяких центральних бібліотек. Окрім цього, на шпальтах журналу знайшли висвітлення й деякі питання теорії та методології бібліотечного краєзнавства як наукової галузі.

Краєзнавча історіографія представлена у багатьох рубриках журналу, передусім у рубриці «Літопис українського краєзнавства», яка є однією з найбільших за обсягом матеріалу. Вона містить досить велику кількість статей історіографічного характеру, або які наближаються до цієї тематики й присвячені історико-краєзнавчим студіям та розвитку краєзнавчого руху як в цілому в Україні (в окремі періоди), так і в її регіонах. Статті суто історіографічного характеру містяться і в інших рубриках й стосуються історії населених пунктів, діяльності вищих навчальних закладів, наукових установ (наукових центрів, музеїв, бібліотек тощо) в дослідженні різноманітної краєзнавчої тематики, а також внеску періодичних видань у висвітлення краєзнавчих питань. Крім статей краєзнавчого напрямку на шпальтах журналу трапляються історіографічні праці, які присвячені більш загальним проблемам й мають суспільний резонанс.

⁶⁷ *Каліновський В.* До історії церковного пам'яткознавства в Криму (друга половина XIX – початок XX ст.) / Володимир Каліновський // *Краєзнавство*. – 2011. – № 1. – С. 91–96.

⁶⁸ *Харлан О.* Архітектура дерев'яних церков Катеринославщини: до історіографії питання / Олександр Харлан // *Краєзнавство*. – 2009. – № 1–2. – С. 217–227.

⁶⁹ *Сушко О. В.* Проблема функціонування української діаспори Російської Федерації 20-х – 30-х рр. XX ст. у вітчизняній історіографії / О. В. Сушко // *Краєзнавство*. – 2001. – № 1–4. – С. 126–131; *Місінкевич Л. Л.* Висвітлення процесу реабілітації жертв політичних репресій у працях зарубіжних і вітчизняних дослідників / Л. Л. Місінкевич // *Краєзнавство*. – 2002. – № 1–4. – С. 60–63; *Юсова Н.* Метаморфоза української радянської історіографії в оцінці події приєднання України до Росії: від «абсолютного зла» до «безумовного добра» / Н. Юсова // *Краєзнавство*. – 2003. – № 1–4. – С. 98–109; *Семененко А. І.* Спроба державного заколоту в СРСР: історіографія / А. І. Семененко // *Краєзнавство*. – 2006. – № 1–4. – С. 158–161; *Реснт О.* 140 років Емському указу: у сприйнятті сучасників та оцінках істориків / Олександр Реснт // *Краєзнавство*. – 2016. – № 1–2. – С. 157–164.

Таким чином, на шпальтах часопису «Краєзнавство» упродовж його 90-річного існування знайшли відображення практично всі важливі питання розвитку краєзнавчого руху та краєзнавства як наукової галузі.

Водночас аналіз бібліографічних та історіографічних оглядів показує, що в останнє десятиліття значну частину цієї тематики складають рецензії на окремі праці, які розміщуються в рубриці «Огляди». Порівняно меншою є кількість узагальнюючих оглядів, які стосуються бібліографії та історіографії країв і населених пунктів. Хоча така пропорція є зрозумілою і певним чином закономірною, проте на сучасному етапі варто було б дещо збільшити кількість узагальнюючих оглядів, оскільки це стає пріоритетним з огляду на зростання кількості краєзнавчої літератури, а також на те, що сама ідея краєзнавства передбачає комплексний підхід до вивчення територій (країв), міст і сіл. Важливість бібліографічного та історіографічного висвітлення цих питань зумовлена, з одного боку, необхідністю подальшої наукової розробки історії країв, населених пунктів, що має втілитись в «Енциклопедії міст і сіл України», з другого – необхідністю популяризації краєзнавчої літератури, полегшення читачам ознайомлення з нею. І в цьому журнал може зіграти ще вагомішу роль, оскільки виходить не лише в паперовому, а й електронному вигляді.

Проведений аналіз свідчить також про те, що бібліографічні та історіографічні публікації зазначеної тематики у часопис подають науковці (в тому числі голови ряду регіональних організацій Національної спілки краєзнавців України) та працівники бібліотек. Мабуть, не буде помилковим твердження, що стан висвітлення бібліо-

графічних та історіографічних аспектів регіональної проблематики в журналі представниками регіональних організацій НСКУ віддзеркалює їх рівень роботи з вивчення своїх країв. На сторінках журналу вміщено статті-огляди літератури підготовлені Л. Баженовим (голова Хмельницької організації), Г. Бондаренком (голова Волинської організації), С. Гальчаком (голова Вінницької організації), О. Коваленком (голова Чернігівської організації), М. Костирицею (колишній голова Житомирської організації), І. Кочергіним (голова Дніпропетровської організації). На нашу думку, керівництву НСКУ, редколегії журналу «Краєзнавство» на сучасному етапі потрібно приділяти більше уваги питанням узагальнюючої бібліографії та історіографії країв, населених пунктів, активізувати в цьому напрямі роботу регіональних організацій Спілки, активніше залучати бібліотечних працівників до висвітлення цієї тематики на сторінках часопису.

Потребує подальшого фахового аналізу й сам часопис «Краєзнавство» на предмет його впливу на розвиток краєзнавчого руху та краєзнавства як наукової галузі, особливо з часу відновлення у 1993 році й до сьогодні. Адже за цей, вже майже 25-річний період, на сторінках журналу опубліковано велику кількість матеріалу на різноманітну краєзнавчу тематику, який потребує ретельного історіографічного опрацювання. Варто було б також укласти покажчик часопису, з огляду на те, що вже вийшло сто його чисел. Бажано було б також в кінці останнього річного числа часопису подавати зміст за рік. Все це полегшило б користування виданням науковцям, усім хто цікавиться краєзнавством.

References

Aliksieienko, A. (2008). Rozvytok istorychnoho kraieznavstva u vyschij shkoli v radians'ku dobu: osnovni napriamky diial'nosti VNZ Kharkova (1950-i–1980-i rr.). *Kraieznavstvo*, 1–4, 28–35. [in Ukrainian].

Bazhenov, L. (1999). Podii ukrains'koi natsional'no-vyzvol'noi revoliutsii 1648–1657 rokiv na Podilli ta Pivdenno-Skhidnij Volyni v istoryko-kraieznavchyykh doslidzhenniakh druhoi polovyny XX stolittia. *Kraieznavstvo*, 1–4, 58–64. [in Ukrainian].

Bazhenov, L. V., Blazhevych, Yu. I., Savchuk, O. V. (2003). Khmel'nyts'ka oblasna orhanizatsiia Vseukrains'koi spilky kraieznavtsiv: zdobutky, perspektyvy. *Kraieznavstvo*, 1–4, 23–32. [in Ukrainian].

Bazhenov, L. V. (2005). Tsentr doslidzhennia istorii Podillia v Kam'ianski-Podil's'komu: 10 rokiv postupu. *Kraieznavstvo*, 1–4, 35–39. [in Ukrainian].

Baiuk, V. (2010). Arkheolohichni doslidzhennia Luts'ka (istoriia ta s'ohodennia). *Kraieznavstvo*, 1–2, 123–129. [in Ukrainian].

Bezdrabko, V. V. (2005). Istoryko-ekolohichni studii v kraieznavstvi 1920–1930-kh rr. *Kraieznavstvo*, 1–4, 21–30. [in Ukrainian].

Bezdrabko, V. V. (2006). Istoryko-sotsiolohichnyy analiz diial'nosti Ukrains'koho komitetu kraieznavstva ta chasopysu «Kraieznavstvo». *Kraieznavstvo*, 1–4, 29. [in Ukrainian].

- Bezdrabko, V. V. (2002). Istoriohrafichni sposterezhennia za rozvytkom kraieznavstva (1920–1930). *Kraieznavstvo*, 1–4, 16–21. [in Ukrainian].
- Bezdrabko, V. V. (2005). *Chasopys «Kraieznavstvo» ta kraieznavcha sprava v Ukraini (kinets' 1920-kh – pochatok 1930-kh rr.): Monohrafiia*. Kyiv, Kam'ianets'-Podil's'kyj: PP. Moshak M. I. [in Ukrainian].
- Bezdrabko, V. (2012). Chasopys «Kraieznavstvo» 1920–1930-kh rr.: iuvilejni rozdzumy. *Kraieznavstvo*, 2, 6–22. [in Ukrainian].
- Besiedina, N. (2009). Muzejni zaklady Poltavshyny u druhij polovyni 1950-kh – 1980-kh rokakh: osnovni napriamy naukovo-doslidnyts'koi diial'nosti. *Kraieznavstvo*, 1–2, 111–119. [in Ukrainian].
- (1995). Bibliohrafichni pokazhchyky ta katalogy Kharkivs'koi derzhavnoi naukovoï biblioteki im. V. Koroienka. *Kraieznavstvo*, 1–4, 88. [in Ukrainian].
- (1993). Biobibliohrafichnyj slovnyk kraieznavstv Ukrainy. *Kraieznavstvo*, 1, 20 – 22; (1994). *Kraieznavstvo*, 1–2, 17–19. [in Ukrainian].
- Bondarenko, V. H. (2006). Arkheolohiia ta pam'iatkoznavstvo Volyni: istoriohrafichnyj ohliad (druga polovyna XX – pochatok XXI st.). *Kraieznavstvo*, 1–4, 150–157. [in Ukrainian].
- Bondarenko, H. (2010). Volyns'ka oblasna orhanizatsiia Natsional'noi spilky kraieznavstv Ukrainy – 20 rokiv. *Kraieznavstvo*, 1–2, 113–121. [in Ukrainian].
- Bondarenko, H. (2015). Istoryko-bibliohrafichnyj ohliad literatury do istorii naselenykh punktiv i rajoniv Volyns'koi oblasti (2009–2012 rr.) *Kraieznavstvo*, 3–4, 303–311. [in Ukrainian].
- Bondarenko, H. (2009). Istoryko-etnohrafichnyj ohliad literatury za 1991–2008 rr. (Volyns'ka oblast'). *Kraieznavstvo*, 3–4, 294–311. [in Ukrainian].
- Bondarenko, H., Syliuk, A., Shvab, A. (2015). 25 rokiv Volyns'kij oblasnij orhanizatsii NSKU. *Kraieznavstvo*, 1–2, 265–267. [in Ukrainian].
- Brovender, D. (2013). Chasopys «Kraieznavstvo» u rozbudovi istorychnoho kraieznavstva v Ukraini: do 20-i richnytsi diial'nosti (1993–2013 rr.). *Kraieznavstvo*, 4, 8–21. [in Ukrainian].
- Verhunov, V. (2015). Problemno-kraieznavchij aspekt u vikovij diial'nosti Natsional'noi naukovoï sil's'kohospodars'koi biblioteki Natsional'noi akademii ahrarnykh nauk Ukrainy (do 15-richchia Instytutu istorii ahrarnoi nauky, osvity ta tekhniky NNSHB NAAN). *Kraieznavstvo*, 2, 257–271. [in Ukrainian].
- Vermenych, Ya. (1999). Istoryko-kraieznavchi doslidzhennia v diial'nosti Pivdenno-Zakhidnoho viddilu Rosijs'koho heohrafichnoho tovarystva (1973–1976 rr.). *Kraieznavstvo*, 1–4, 84–89. [in Ukrainian].
- Vojtenko, V. (1999). Kraieznavstvo Khmel'nychyny: poshuky i perspektyvy. *Kraieznavstvo*, 1–4, 104–107. [in Ukrainian].
- Hal'chak, S. D. (2005). Kraieznavchij rukh na Vinnychyni v umovakh nezalezhnosti Ukrainy. *Kraieznavstvo*, 1–4, 58–64. [in Ukrainian].
- Hod, B., Loburets, V. (1999). Istoryko-kraieznavchi doslidzhennia na Poltavshyni v XX stolitti. *Kraieznavstvo*, 1–4, 95–102. [in Ukrainian].
- Holyk, R. (2012). Kraieznavstvo ta etnokul'turne zhyttia Sambirshyny pershoi tretyny XX st. *Kraieznavstvo*, 4, 5–15. [in Ukrainian].
- Honcharov, O., Dmytruk, V. (2016). Kyivs'ka mis'ka orhanizatsiia NSKU – chas zrostantia! *Kraieznavstvo*, 1–2, 231–244. [in Ukrainian].
- Honcharov, O. (2015). Naukovyj potentsial kraieznavstva: retrospektyvnyj pohliad, suchasnyj stan ta shliakhy pidvyschennia efektyvnosti. *Kraieznavstvo*, 1–2, 129–143. [in Ukrainian].
- Hryhor'ieva, T. (2000). Doslidzhennia pam'iatok kyivs'koi starovyny na pochatku XIX stolittia. *Kraieznavstvo*, 1–2, 45–49. [in Ukrainian].
- Humeniuk, T. (2012). Istorychne kraieznavstvo v zakhidnykh oblastiakh URSS (persha polovyna 1950-kh – 80-ti rr. XX st.: istoriohrafiiia problemy. *Kraieznavstvo*, 1, 33–39. [in Ukrainian].
- Zajtsev, D. (1928). Biblioteka kraieznavtsia-naturalista. *Kraieznavstvo*, 6–10, 83–87. [in Ukrainian].
- Kavun, M. (2013). Vnesok Katerynoslavs'koi huberns'koi vchenoi arkhivnoi komisii u rozvytok istoryko-kraieznavchykh doslidzhen' Pivdennoi Ukrainy. *Kraieznavstvo*, 3, 13–19. [in Ukrainian].
- Kalinovs'kyj, V. (2010). Monastyri Krymu v studiakh dukhivnytstva Tavrijs'koi ieparkhii (XIX – persha chvert' XX st.). *Kraieznavstvo*, 1–2, 143–148. [in Ukrainian].
- Kaushliiev, H. (2011). Kraieznavchi studii vitchyznianskykh mandrivnykiv v Krymu (30–50-i rr. XIX st. *Kraieznavstvo*, 2, 6–13. [in Ukrainian].
- Kashaba, O. (2009). Istoryko-kraieznavchi doslidzhennia v Kharkivs'komu universyteti (kin. XIX – poch. XX st.). *Kraieznavstvo*, 1–2, 23–29. [in Ukrainian].
- Kashaba, O. (2005). Fenomen istorychnoho kraieznavstva v konteksti rozvytku istorychnoi nauky. *Kraieznavstvo*, 1–4, 31–34. [in Ukrainian].
- Kashaba, O. (2012). Chasopys «Kraieznavstvo» iak populiaryzator kraieznavchoho rukhu v Ukraini (1927–1930 rr.). *Kraieznavstvo*, 2, 22–27. [in Ukrainian].
- Kovalenko, O. (2000). Holovni etapy rozvytku istorychnoho kraieznavstva na Chernihovo-Siversshyni. *Kraieznavstvo*, 1–2, 39–45. [in Ukrainian].

- Koval', I., Khmars'kyj, V. (2015). Istoriohraficzne osmyslennia istorii Odes'koho universytetu: vikhy, liudy, teksty, pidsumky. *Kraieznavstvo, 1–2, 89–98*. [in Ukrainian].
- Kozachenko, A. (1927). Biblioteka pochatkuiuc-hoho kraieznavtsia. *Kraieznavstvo, 1, 32–34*. [in Ukrainian].
- Konta, R. (2013). «Zapysky NTS» iak dzherelo do istoriohrafichnogo doslidzhennia rozvytku etnologii v Naukovomu tovarystvi im. Shevchenka (kinets' XX – pochatok XX st. *Kraieznavstvo, 3, 5–12*. [in Ukrainian].
- Konta, R. (2016). Kraieznavchi doslidzhennia I. Franka: istoriohrafichni interpretatsii. *Kraieznavstvo, 3–4, 17–25*. [in Ukrainian].
- Konta, R. (2016). Rehional'no-istorychni doslidzhennia M. Hrushevs'koho v istoriohrafichnykh otsinkakh. *Kraieznavstvo, 1–2, 5–12*. [in Ukrainian].
- Kozachenko, A. (1927). Orhanizatsiia bibliohrafichnoi roboty v kraieznavchykh oseredkakh. *Kraieznavstvo, 3, 11–15*. [in Ukrainian].
- Kostrysia, M. (2011). Kraieznavcha diial'nist' ukrains'koi diaspory u vyvchenni Volyni. *Kraieznavstvo, 1, 5–14*. [in Ukrainian].
- Kostrysia, M. Yu., Kostrysia, M. M. (1999). Rozvytok kraieznavstva na Zhytomyrshchyni v period stanovlennia ukrains'koi derzhavnosti (90-ti roky XX st.). *Kraieznavstvo, 1–4, 107–111*. [in Ukrainian].
- Kostrysia, M. (2000). Tovarystvo doslidnykiv Volyni kriz' pryzmu XX stolittia. *Kraieznavstvo, 1–2, 26–30*. [in Ukrainian].
- Kotsuk, V. P. (1999). Ohliad istoryko-kraieznavchykh doslidzhen' 1920-kh rr. *Kraieznavstvo, 1–4, 102–104*. [in Ukrainian].
- Kotsur, N. (2015). Doslidzhennia v haluzi hihiieny – vazhlyva skladova rozvytku nauky v Novorosijs'komu (Odes'komu) universyteti (kinets' XIX – pochatok XX stolittia). *Kraieznavstvo, 1–2, 99–105*. [in Ukrainian].
- Kocherhin, I. (2013). Instytut humanitarnykh problem – oseredok kraieznavchoho rukhu na Prydniprov'i. *Kraieznavstvo, 2, 15–19*. [in Ukrainian].
- Kocherhin, I. (2009). Naukovi kraieznavchi vydannia Dnipropetrovshchyny. *Kraieznavstvo, 3–4, 312–314*. [in Ukrainian].
- Krasykov, M. (1995). Z istorii vyvchennia Slobozhanschyny. *Kraieznavstvo, 1–4, 19–25*. [in Ukrainian].
- Krot, V. (2013). Istoriia Hadiacha v tvorchosti Mykhajla Hrushevs'koho. *Kraieznavstvo, 2, 61–65*. [in Ukrainian].
- Kudelko, S., Kashaba, O. (2009). Teoretyko-metodolohichna diskusiia z pytan' istorychnoho kraieznavstva v 20-ti – na pochatku 30-kh rokiv XX st. *Kraieznavstvo, 3–4, 21–27*. [in Ukrainian].
- Levchenko, V., Levchenko, H., Petrovs'kyj, E. (2013). Istoryko-naukovi serial'ni vydannia Odesy kintsia XX – pochatku XXI stolittia v konteksti rozvytku kraieznavchykh studij v Ukraini. *Kraieznavstvo, 2, 5–14*. [in Ukrainian].
- Levchenko, V. (2011). Kraieznavstvo v Odes'komu instytuti narodnoi osvity (1920–1930 rr.): stanovlennia, napriamy, tradytsii. *Kraieznavstvo, 2, 14–24*. [in Ukrainian].
- Levchenko, V., Levchenko, H., Petrovs'kyj, E. (2015). Landshaft istorychnoi nauky kriz' pryzmu istorii naukovo-serial'nykh vydan' Odesy (XIX – pochatok XX st.). *Kraieznavstvo, 1–2, 144–155*. [in Ukrainian].
- Levchenko, H. (2012). Istoryko-kraieznavchi publikatsii na shpal'takh “Odes'koho vestnyka” (1827–1894): napriamy, periodyzatsiia, avtory. *Kraieznavstvo, 2, 36–44*. [in Ukrainian].
- (1928). Lyst do kraieznavchykh orhanizatsij pro bibliohrafichnu robotu. *Kraieznavstvo, 1, 30*. [in Ukrainian].
- Marchenko, O. (2015). Istoryko-etnohraficzne vyvchennia Stepovoho Pobuzhzhia iak prykordonnoi ta etnokontaktnoi terytorii: dosvid ta perspektyvy. *Kraieznavstvo, 2, 29–302*. [in Ukrainian].
- Myronenko, D. (2012). Bibliotechnyj proekt «Istoriia malykh mist Ukrainy». *Kraieznavstvo, 2, 65–68*. [in Ukrainian].
- Myronchuk, A. (2014). Istoriohrafichna tradytsiia Zakonodavchoi komisii 1767–1768 na storinkakh ukrains'koho chasopysu «Kyevskaia staryna» (1882–1906). *Kraieznavstvo, 2, 129–136*. [in Ukrainian].
- Misinkevych, L. L. (2002). Vysvitlennia protsesu reabilitatsii zhertv politychnykh represij u pratsiakh zarubizhnykh i vitchyznianskykh doslidnykiv. *Kraieznavstvo, 1–4, 60–63*. [in Ukrainian].
- Nazarchuk, T. (2009). Rozvytok istoryko-kraieznavchoi bibliohrafii v Krymu (20–30-ti roky XX stolittia). *Kraieznavstvo, 3–4, 103–110*. [in Ukrainian].
- Naumenko, L. (2014). Mykhajlo Ivanovykh Sikors'kyj (1950–1991 rr.) v suchasnykh istorychnykh studiiakh. *Kraieznavstvo, 1, 227–230*. [in Ukrainian].
- Nepomniaschyj, A. A. (2003). Pochatok naukovoho vyvchennia Krymu. *Kraieznavstvo, 1–4, 50–57*. [in Ukrainian].
- Parpalij, S. (2000). Istoryko-kraieznavchi bibliohrafichni vydannia oblasnykh universal'nykh naukovykh bibliotek Ukrainy v 1980–90-kh rr. XX st. iak dzherel'na baza kraieznavchykh doslidzhen'. *Kraieznavstvo, 1–2, 252–255*. [in Ukrainian].
- Prysiazhniuk, O. (2009). Systematyzatsiia kraieznavchykh materialiv v Odes'kij oblasti v 60–80-kh rokakh XX st. *Kraieznavstvo, 3–4, 28–34*. [in Ukrainian].

- Prokopchuk, V. S. (2006). Vid «zorianosti» – do zaneпадu: ukrains'ke kraieznavstvo kintsia 20-kh – pochatku 30-kh rokiv XX st. *Kraieznavstvo*, 1–4, 40–44. [in Ukrainian].
- Prokopchuk, V. S. (2003). Istorychne kraieznavstvo u Volyns'komu voievodstvi (1921–1939 rr.). *Kraieznavstvo*, 1–4, 33–41. [in Ukrainian].
- Reient, O., Dmytruk, V. (2015). Postup ukrains'koho kraieznavstva. *Kraieznavstvo*, 1–2, 8–27. [in Ukrainian].
- Reient, O. (2012). Khronohraf kraieznavchoho rukhu. *Kraieznavstvo*, 2, 5. [in Ukrainian].
- Reient, O., Bazhenov, L., Bazhan O. (2013). Chasopys “Kraieznavstvo” na shliakhu onovlennia. *Kraieznavstvo*, 4, 5–7. [in Ukrainian].
- Reient O. (2016). 140 rokiv Ems'komu ukazu: u spryjniatti suchasnykiv ta otsinkakh istorykiv. *Kraieznavstvo*, 1–2, 157–164. [in Ukrainian].
- Riabokobyla, O. O. (2002). Problemy kraieznavstva v zhurnali “Kraieznavstvo” (20–30-ti roky). *Kraieznavstvo*, 1–4, 22–24. [in Ukrainian].
- Savchuk, V. O. (2002). Zhurnal “Kraieznavstvo” iak fenomen kraieznavchoho rukhu v Ukraini. *Kraieznavstvo*, 1–4, 25–26. [in Ukrainian].
- Savchuk, V. O. (2003). Kraieznavstvo Podillia v istorii kraieznavchoho rukhu Ukrainy 20–30-kh rr. XX st. *Kraieznavstvo*, 1–4, 42–47. [in Ukrainian].
- Savchuk, V. (1999). Kraieznavstvo Podillia XIX–XX stolit'. *Kraieznavstvo*, 1–4, 89–94. [in Ukrainian].
- Savchuk, V. (2010). Ukrains'ke kraieznavstvo u pidruchnykakh i pidruchnykh knykhakh 1920-kh – 1930-kh rr.: rehional'nyj aspekt. *Kraieznavstvo*, 1–2, 105–112. [in Ukrainian].
- Samojlenko, N. (2014). Vidobrazhennia v istorychnij literaturi diial'nosti medychnykh tovarystv na tereni Ukrainy v druhij polovyni XIX – na pochatku XX st. *Kraieznavstvo*, 1, 99–105. [in Ukrainian].
- Semenenko, A. I. (2006). Sproba derzhavnoho zakolotu v SRSR: istoriohrafii. *Kraieznavstvo*, 1–4, 158–161. [in Ukrainian].
- Sytnyk, A. (1999). Tvorchij dorobok kraieznavtsiv Ukrainy (korotka bibliohrafiia 1997–1999 rr.). *Kraieznavstvo*, 1–4, 163–166. [in Ukrainian].
- Tel'vak V., Tel'vak V. (2012). Pol's'ke istorychne tovarystvo ta rozvytok kraieznavchoho rukhu v Halychyni naprykintsia XIX – na pochatku XX stolittia. *Kraieznavstvo*, 2, 29–35. [in Ukrainian].
- Tkachenko, V. (2009). Vnesok hromads'kykh ob'iednan' Chernihivschyny u rozvytok istoryko-kraieznachykh doslidzhen' 1920–1930-kh rokiv. *Kraieznavstvo*, 1–2, 30–38. [in Ukrainian].
- Tovkun, L. (2015). Vnesok uchenykh-hihienistiv Odes'koho medychnoho instytutu v rozvytok hihieny v Ukraini (1921–1941). *Kraieznavstvo*, 1–2, 213–216. [in Ukrainian].
- Turchenko, H. F. (2006). Istorychna rehionalistyka i kraieznavstvo v konteksti natsional'noi istorii (pivdenoukrains'kyj aspekt). *Kraieznavstvo*, 1–4, 50–57. [in Ukrainian].
- Kharlan, O. (2009). Arkhitektura derev'ianykh tserkov Katerynoslavschyny: do istoriohrafii pytannia. *Kraieznavstvo*, 1–2, 217–227. [in Ukrainian].
- Chekhovs'ka, I. (2012). Baza danykh z istorii mist i sil Ukrainy: vchora, s'ohodni, zavtra. *Kraieznavstvo*, 4, 27–31. [in Ukrainian].
- Chekhovs'ka, I. (2016). Putivnyk po merezhenykh kraieznavchykh resursakh OUNB Ukrainy na sajti Natsional'noi istorychnoi biblioteki Ukrainy. *Kraieznavstvo*, 3–4, 297–301. [in Ukrainian].
- Shevchenko, L. (2000). Kraieznavcha diial'nist' Tymchasovoi komisii dlia rozghliadu davnykh aktiv u druhij polovyni XIX st. *Kraieznavstvo*, 1–2, 20–26. [in Ukrainian].
- Scherbyna, N. (2017). Istoryko-kraieznavchi doslidzhennia na Odeschyni u druhij polovyni XX stolittia: tendentsii ta napriamy. *Kraieznavstvo*, 1–2, 25–37. [in Ukrainian].
- Scherbyna, N. (2008). Rol' derzhavnykh kul'turno-osvitnykh zakladiv i arkhivnykh ustanov u rozvytku istorychnoho kraieznavstva na Odeschyni u druhij polovyni XX st. *Kraieznavstvo*, 1–4, 36–44. [in Ukrainian].
- Yusova, N. (2003). Metamorfoza ukrains'koi radians'koi istoriohrafii v otsintsii podii pryiednannia Ukrainy do Rosii: vid «absolutnoho zla» do “bezumovnoho dobra”. *Kraieznavstvo*, 1–4, 98–109. [in Ukrainian].
- Yali, S. (1927). Do spravy vyvchennia hrets'koho naselennia na Ukraini. *Kraieznavstvo*, 2, 30 – 32. [in Ukrainian].
- Yaroshyk, V. (1995). Kraieznavcha bibliohrafiia Kharkivschyny. *Kraieznavstvo*, 1–4, 9–12. [in Ukrainian].
- Yaroshyk, V.O. (2003). Kraieznavchyy napriamok roboty Kharkivs'koi derzhavnoi naukovoji biblioteki im. V. H. Korolenka. *Kraieznavstvo*, 1–4, 163–164. [in Ukrainian].